

Albert Meszorer

O przeniesieniu posiadania rzeczy darowanej przy darowiźnie rękodajnej

Palestra 6/9(57), 38-40

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O przeniesieniu posiadania rzeczy darowanej przy darowiznie rękodajnej

Zgodnie z art. 358 § 1 kod. zob. do ważności darowizny potrzeba, aby oświadczenie darczyńcy sporządzone było w formie aktu notarialnego, jeżeli przysporzenie majątkowe na rzecz obdarowanego nie następuje przez samo zawarcie umowy lub jednocześnie z nią.

W świetle powyższego przepisu nie zachodzi potrzeba sporządzenia oświadczenia darczyńcy w formie notarialnej w wypadku darowizny rękodajnej, gdyż wtedy przysporzenie majątkowe na rzecz obdarowanego następuje jednocześnie z umową darowizny.

Może się nasuwać pytanie, czy w celu dojścia do skutku przysporzenia majątkowego na rzecz obdarowanego przy darowiznie rękodajnej niezbędne jest wydanie obdarowanemu rzeczy darowanej (art. 307 prawa rzeczowego), czy też przeniesienie posiadania może nastąpić również w ten sposób, że darczyńca zatrzymuje u siebie rzecz darowaną w charakterze dzierżyciela (art. 308 prawa rzeczowego).

Aktualność tego zagadnienia występowałaby tym wyraźniej, jeśli uprzytomnimy sobie, że warunki lokalowe dość często czynią obecnie oczywistą potrzebę pozostawienia darowanych ruchomości na przechowaniu u darczyńcy do czasu uzyskania odpowiedniego pomieszczenia przez obdarowanego, który spodziewać się może uzyskania przydziału lokalu mieszkalnego.

Należy wyrazić pogląd, że przysporzenie majątkowe według art. 358 § 1 kod. zob. nastąpi również wtedy, gdy darczyńca zatrzyma rzecz darowaną u siebie w charakterze dzierżyciela, w myśl bowiem art. 308 prawa rzeczowego następuje w tym wypadku przeniesienie posiadania rzeczy na obdarowanego, a zatem wymagane przez art. 358 § 1 k.z. przysporzenie majątkowe na rzecz obdarowanego zostaje dokonane jednocześnie z darowizną.

Przepis art. 358 § 1 kod. zob. nie uzasadnia wniosku, aby przeniesienie posiadania rzeczy darowanej na rzecz obdarowanego musiało wyłącznie i jedynie nastąpić w drodze wydania rzeczy. Prawo rzeczowe uważa za równoważne sposoby przeniesienia posiadania zarówno wydanie rzeczy, jak i przeniesienie posiadania, przy czym to ostatnie następuje w ten sposób, że dotychczasowy posiadacz zatrzymuje rzecz u siebie w charakterze dzierżyciela, a to na podstawie stosunku prawnego, jaki strony jednocześnie ustala.

W literaturze podkreślono, że według art. 307 i nast. prawa rzecz. odróżniamy przeniesienie posiadania przez wydanie rzeczy i przenie-

sienie posiadania przez samo porozumienie się stron, tj. bez wydania rzeczy. Niejednokrotnie bowiem wydanie będzie albo zbędne, albo nawet w danych okolicznościach niemożliwe. W szczególności nastąpi to wtedy, gdy dotychczasowy posiadacz zatrzyma rzecz dla nabywcy jako dzierżyciel na podstawie stosunku prawnego, jaki strony jednocześnie ustalią (*constitutum possessorium*). Podobnie wydanie rzeczy nie będzie możliwe, gdy posiadanie rzeczy nabywa dotychczasowy dzierżyciel (*traditio brevi manu*), bo rzecz znajduje się już we władztwie faktycznym dzierżyciela, a to czyni wydanie jej zbędnym.¹

Stanowisko, że wydanie rzeczy i przeniesienie posiadania w sposób przewidziany w art. 308 prawa rzecz. są równoważne co do swych skutków (tj. co do zapewnienia przeniesienia posiadania na rzecz nowego posiadacza), jest w pełni uzasadnione w świetle przepisów prawa rzecz., brak więc byłoby uzasadnionej podstawy do gorszego traktowania przeniesienia posiadania w wypadku, gdy darczyńca zatrzymuje rzecz darowaną u siebie w charakterze dzierżyciela, mianowicie jako przechowawca rzeczy albo na podstawie innego stosunku prawnego.

Takie też stanowisko zajmowało orzecznictwo pod rządem przepisów, które obowiązywały na ziemiach polskich przed wejściem w życie kodeksu zobowiązań.

Przepis § 516 kod. cyw. niem. przewidywał, że przysporzenie majątkowe jest darowizną, gdy kontrahenci są zgodni co do tego, że przysporzenie następuje niecdpłatnie. Paragraf 518 kod. cyw. niem. przewidywał konieczność udokumentowania sądowego lub notarialnego umowy darowizny, z tym jednak zastrzeżeniem, że spełnienie przyrzeczonego świadczenia usuwało skutki braku zachowania przepisanej formy.

Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 22 lutego 1929 r. C 354/28 (OSP z 1929 r., poz. 576) wypowiedział tezę, że oddanie przedmiotu darowizny w sposób w § 930 k.c. przewidziany jest wykonaniem przyrzeczonego świadczenia w rozumieniu § 518 ust. 2 k.c. W uzasadnieniu tego stanowiska Sąd Najwyższy przytoczył, że przepis § 930 k.c. niem. wymaga jedynie zgody kontrahentów, że bezpośrednie posiadanie pozostanie na podstawie umówionego stosunku prawnego przy zwywcy; taki właśnie stan w obecnym wypadku zaistniał i samo pośrednie posiadanie wystarczało powódce do nabycia własności wymienionych w skardze przedmiotów, natomiast przyjęcie przez sąd odwoławczy innego poglądu prawnego, mianowicie że sytuacja w niczym się nie zmieniła i rzeczy pozostały nadal w posiadaniu i władztwie męża, obraża przepis § 930 k.c. niem.

Należy zauważyć, że w tym wypadku „bezpośredni posiadacz” byłby równoważny dzierżycielowi w rozumieniu art. 308 prawa rzeczowego, natomiast „pośredni posiadacz” byłby osobą, na którą przeszło posiadanie w rozumieniu tego przepisu.

W związku z przepisem art. 931 kod. cyw. Nap., wymagającym sporządzenia w formie notarialnej aktów obejmujących darowiznę między żyjącymi, orzecznictwo reprezentowało pogląd, że art. 931 stosuje się tylko do formy pisemnej darowizn i że nie dotyczy on darowizn rękodajnych. Colin i Capitant wskazują, że nigdy nie kwestionowano waż-

¹ Jan Wasilkowski: Prawo rzeczowe w zarysie, Warszawa 1957, str. 376—377.

ności darowizn rękodajnych oraz że zgodna wola kontrahentów, której wykonaniem jest wydanie rzeczy, może podlegać wszelkim restrykcjom, które kontrahenci uznają za słuszne wprowadzić do swego porozumienia; nie ma więc żadnych przeszkód, aby ograniczyć prawo obdarowanego tylko do gołej własności rzeczy. Autorzy ci zauważają, że orzecznictwo nie waha się uznać za ważne dodatkowych porozumień związanych z darowizną rękodajną, w szczególności zaś uznaje ważność darowizny rękodajnej z zastrzeżeniem użytkowania na rzecz darczyńcy. Nieważne byłoby tu tylko takie zastrzeżenia, które by miały na celu naruszenie zasady nieodwołalności darowizn.²

Również w związku z przepisem § 943 kod. cyw. austr., który stanowi, że z kontraktu darowizny zawartego tylko ustnie, bez rzeczywistego oddania, nie przysługuje prawo skargi, oraz że prawo to musi polegać na dokumencie pisemnym — orzecznictwo stwierdziło, że „rzeczywistym oddaniem” jest także *traditio brevi manu* (orzeczenie z 25.X.1911 r., Zb. XIV 5616) lub *constitutum possessorium* (orzeczenie z 12.I.1909 r., Zb. XII 4493), a także oddanie i natychmiastowy zwrot obdarowującemu do użytkowania (orzeczenie z 26.XI.1889, Zb. 13015).³

Z przytoczonych więc wyżej względów wydaje się całkowicie uzasadniony pogląd, że przy darowiznie rękodajnej przeniesienie posiadania na rzecz obdarowanego może nastąpić zarówno w drodze wydania rzeczy, co stanowi postać najczęstszą, jak i za pomocą sposobów przewidzianych dla przeniesienia posiadania w przepisach art. 308, 309 i 310 prawa rzeczowego. W szczególności nie ma podstaw do wyłączenia wypadków, kiedy obdarowany pozostawia rzecz darowaną na przechowaniu u darczyńcy, co może odnosić się zwłaszcza m.i. do przedmiotów objętościowo większych, jak np. mebli itp.

² A. Colin, H. Capitant: Cours élémentaire de droit civil français, Paris 1925, t. III, str. 776, 778.

³ Kodeks cywilny w przekładzie dra Wł. Dbałowskiego i dra J. Przeworskiego, 1927, str. 936—937.